

Komentar in karta: 2/26

SLA V131A.01 'spalnica (kamra)'

Karmen Kenda-Jež

1. Gradivo

Ker je bilo vprašanje po poimenovanju 'manjše sobe v kmečki hiši, navadno za spanje', nar. *kámra* (*â*), oz. novejše 'prostora, urejenega za spanje', knj. *spálnica* (*â*), prvotno obstojko, je gradivo zelo neenotno: ponekod prinaša zgolj potrditev obstoja leksema *kamra*, drugod pa seznam vseh prostorov, ki so bili namenjeni za spanje. Iz takega gradiva so bili izbrani leksemi z nedvoumnim pomenom 'osrednji bivalni prostor' in uvrščeni v gradivo za karto 2/24 'dnevna soba'. Število leksemov v posamezni točki kaže na možno število prostorov v kmečki hiši.

Včasih je gradivu pripisan podatek o legi prostora v hiši: 'soba, v katero se vstopa iz veže' (*cimer* v T206, *hišica* v T231 in T324, *štibeljc* v T252, *kamra* v T246, T263 in T305, *hišna kamra* v T246), 'soba nasproti hiše' (*gornja hiša*, *štibeljček* v T340, *hiška* v T352, *zadnja hiša* v T353), 'spalnica v prvem nadstropju' (*pod* v T087–T088, T093 in T105). Pogosteje so dodane opombe o namembnosti prostora, v katerem so spali otroci (*kamra* v T160, *štibeljc* v T374), dekleta (*kamra* v T234, *štibeljc*, *kamra* v T237, *hiška* v T354), fantje (*štibeljc* v T252), starejši fantje ali dekleta (*cimrc* v T160, *štibeljc* v T275 in T378), otroci, tete ali stara mati (*štibeljc* v T223 in T272), starši (*štibeljc* v T261) ali mladoporočenca (*hišica* v T349).

Spalnica, novejša izposojenka iz knjižnega jezika, se pojavlja posamično v okolici Ljubljane (T249 in T250), v večjih krajih in novejših zapisih.

2. Morfološka analiza

kam//ra < *(*kamr*)-a ← srvnem. *kamer* (< *kamere*) 'izba' (> nem. *Kammer* 'sobica') (*//* ≥ *b* v T064, T068, T071, T074–T075, T077–T078, T080–T094, T096–T100, T102–T103, T105–T116, T118–T120, T124–125, T127, T130, T132–T138, T142, T146, T148–T152, T154–T158, T172, T174, T177, T179, T182, T229–T230, T233–T234, T237–T240, T244–T248, T253, T257, T259, T262–T263, T265, T268, T275, T277–T279, T282–T283, T293, T305–T306, T320, T338, T348–T350, T417)

kam//ra za spati < *(*kamr*)-a za *sъp-a-ti* ← *(*kamr*)-a + *za 'za' + *sъp-a-ti 'spati' (*//* ≥ *b* v T117)

hišna kam//ra < *(*xyš*)-ъn-a-j-a (*kamr*)-a ← *(*xyš*)-a + *(*kamr*)-a (*//* ≥ *b* v T246)

kam//rica < *(*kamr*)-ic-a (*//* ≥ *b* v T416)

cimer < *(*cimr*)-ъ ← srvnem. *zimmer*, *zimer* 'gradbeni les, lesena stavba, stanovanje', nem. *Zimmer* 'soba'

- cimrc** < *(*cimr*)-bc-b
- cimber** < *(*cimbr*)-b ← srvnem. *zimber* 'gradbeni les, lesena stavba, stanovanje' (> nem. *Zimmer* 'soba')
- štubič** < *(*štub*)-if-b ← srvnem. *stuba, stube* 'ogrevana soba, peč' (> nem. *Stube* 'izba, soba')
- štubelj** < *(*štubl*)-b ← avstr. bav. nem. različice *Stubel (nepreglašeno) za nem. *Stüblein* 'štibeljc'
- štibelj** < *(*štibl*)-b ← avstr. bav. nem. *Stübel v bav. nem. izgovoru (po prehodu *ü* > *i*) za nem. *Stüblein* 'štibelc'
- prednji štibelj** < *perd-bñ-b-j-b (*štibl*)-b ← *perd-bñ-b 'prednji, sprednji' (← *perdb 'pred') + (*štibl*)-b
- zadnji štibelj** < *zad-bñ-b-j-b (*štibl*)-b ← *zad-bñ-b (← *zad-b 'zadnja stran') + (*štibl*)-b
- štibeljc** < *(*štibl*)-bc-b
- štibeljček** < *(*štibl*)-bč-bk-b ← *(*štibl*)-b
- štibljek** < *(*štibl*)-bk-b
- hiša** < *(*xyš*)-a ← stvnem. *hūs* *[hūš] 'hiša' (> nem. *Haus* 'hiša')
- (ta) mala hiša** < *(*ta*) *mal-a-j-a* (*xyš*)-a ← (*ta/*tʰ/*tě/*tę 'ta') + *mal-b 'majhen' + *(*xyš*)-a
- druga hiša** < *drug-a-j-a (*xyš*)-a ← *drug-b 'drugi' + *(*xyš*)-a
- prednja hiša** < *perd-bñ-a-j-a (*xyš*)-a ← *perd-bñ-b 'prednji, sprednji' (← *perdb 'pred') + *(*xyš*)-a
- zadnja hiša** < *zad-bñ-a-j-a (*xyš*)-a ← *zad-bñ-b (← *zad-b 'zadnja stran') + *(*xyš*)-a
- gornja hiša** < *gor-bñ-a-j-a (*xyš*)-a ← *gor-bñ-b 'gornji, zgornji' (← *gor-ě 'gori, zgoraj') + *(*xyš*)-a
- gorenja hiša** < *gor-ěñ-a-j-a (*xyš*)-a ← *gor-ěñ-b 'zgornji' + *(*xyš*)-a
- ta zgornja hiša** < **ta sʰ-gor-bñ-a-j-a* (*xyš*)-a ← *ta/*tʰ/*tě/*tę 'ta' + *sʰ-gor-bñ-b 'zgornji' (← **sʰ(n)* 'z, dol' + *gor-a 'gora') + *(*xyš*)-a
- Hišica** < *(*xyš*)-ic-a (H ≥ k v T310; Š ≥ s v T313–T314, T328)
- hiška** < *(*xyš*)-bk-a
- hiža** < *(*xyž*)-a ← stvnem. *hūs*- *[hūž-] 'hiša' (> nem. *Haus* 'hiša')
- mala hiža** < *mal-a-j-a (*xyž*)-a ← *mal-b 'majhen' + *(*xyž*)-a
- velika hiža** < *vel-ik-a-j-a (*xyž*)-a ← *vel-ik-b 'velik' + *(*xyž*)-a
- prednja hiža** < *perd-bñ-b-j-a (*xyž*)-a ← *perd-bñ-b 'prednji, sprednji' (← *perdb 'pred') + *(*xyž*)-a
- zadnja hiža** < *zad-bñ-a-j-a (*xyž*)-a ← *zad-bñ-b (← *zad-b 'zadnja stran') + *(*xyž*)-a
- hiža za spati** < *(*xyž*)-a za *sʰp-a-ti* ← *(*xyž*)-a + *za 'za' + *sʰp-a-ti 'spati'
- hižica** < *(*xyž*)-ic-a

kaščica < *(*kašč*)-ic-a ← *(*kašč*)-a ← srvnem. *kaste* 'omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča' (> nem. *Kasten* 'zaboj, skrinja, omara, škatla'), prevzem v narečja z ohranjenim šč (Ramovš 1924: 273)

šlafcimer < *(*šlafcimir*)-*č* ← nem. *Schlafzimmer* 'spalnica'

šlaFkamra < *(*šlafkamr*)-a ← nem. *Schlafkammer* 'majhna spalnica' (F ≥ x v T267)

ispa < *(*jbstɔp*)-a ← rom. *extupa (brez lenizacije *-p- > -b-) 'ogrevana soba' (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)

ispica < *(*jbstɔp*)-ic-a

izba < *(*jbstɔb*)-a ← rom. *extuba (z lenizacijo *-p- > -b-) 'ogrevana soba' (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179)

čaniba < *(*čanib*)-a ← furl. *cjanive* 'klet'

čaniba (ta) za spati < *(*čanib*)-a (ta) za *sɔp-a-ti* ← *(*čanib*)-a + *ta 'tam' + *za 'za' + *sɔp-a-ti 'spati'

solar < *(*solar*)-*ɔ* ← furl. *solâr* 'podstrešje'

čamera < *(*tamer*)-a ← furl. *cjamare* 'soba'

kam//era < *(*kamer*)-a ← it. *camera* 'soba' (// ≥ b v T121, T123; morda iz različice ben. it. *cambera* (Rosamani 1990: 151))

kamarin < *(*kamarin*)-*ɔ* ← furl. *camarin*, ben. it. *camarin*, *camerin*, it. *camerino* 'sobica'

soba < *(*sob*)-a ← hrv. *soba* 'soba' (← madž. *szoba* 'soba')

mala sobica < *mal-a-j-a (*sob*)-ic-a ← *mal-*ɔ* 'majhen' + *(*sob*)-a

spavača soba < *(*spavač*)-a-j-a (*sob*)-a ← hrv. *spavaća soba* 'spalnica'

komara < *(*komar*)-a ← nejasno, prim. hrv. *komora*, *komava* 'soba, shramba'

kamura < *(*kamur*)-a, nejasno, morda v zvezi s *(*kamr*)-a (← srvnem. *kamer* (< *kamere*) 'izba' (> nem. *Kammer* 'sobica')) (prim. ERHSJ II: 24, *kāmara*)

čumnata < *(*čumnat*)-a ← rom. *caminata 's kaminom opremljena soba'

hram < *xorm-*ɔ* 'šotor, zgradba, hiša'

pod < *pod*-*ɔ* 'tla'

zadnji konec < **zad-ɔh-ɔ-j-ɔ kon-ɔc-ɔ* ← *zad-ɔh-ɔ (← *zad-*ɔ* 'zadnja stran') + *kon-ɔc-ɔ (← *kon-*ɔ* 'konec, začetek')

spalnica < *(*spalnic*)-a ← knj. slov. *spalnica* (< *sɔp-a-l-ɔn-ic-a ← *sɔp-a-ti 'spati')

3. Posebnosti kartiranja

Z rdečo črtkano izofono je označen areal, v katerem se v leksemu *kamra* (včasih le kot dvojnica) pojavlja prehodni -b-.

Kot enkratnice so kartirani leksemi *kaščica* v T029, *hram* v T042, *izba* v T067, *kamarin* v T230, *zadnji konec* v T266, *šlafkamra* v T267.

Kot enkratnica z *isp-* je kartiran leksem *ispa* v T005.

Kot enkratnica s *štibelj-* je kartiran leksem *štibeljček* v T340.

Kot enkratnica s *hiž-* je kartiran leksem *hižica* v T291.

Kot enkratna besedna zveza s *hiž-* je kartiran leksem *hiža za spati* v T399.

Kot enkratna besedna zveza s *kamr-* sta kartirana leksema z levim (*hišna kamra* v T246) in desnim prilastkom (*kamra za spati* v T117).

Kot enkratna besedna zveza s *hiš-* sta kartirana leksema *gorenja hiša* v T178 in *druga hiša* v T341.

Kot enkratna besedna zveza s *sob-* je kartiran leksem *mala sobica* v T346.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *ispica* v T003, *kamrica* v T012, *prednja hiša* v T037, *ta zgornja hiša* v T160, *soba* v T169, *ta zgornja hiša* v T193, *cimer* in *ta hišna kamra* v T195, *cimer*, *soba* in *spalnica* v T202, *cimer* in *izba* v T206, *štibljek* v T216, *cimer* v T226, *cimer* in *soba* v T234, *štibeljc* v T246, *soba* in *spalnica* v T247, *hiša* v T271, *spalnica* v T272 in T278, *hišna kamra* v T284, *cimer* v T297, *štibeljc*, *kamrica* in *ta mala hiša* v T300, *soba* v T304, *štibeljc* in *spalnica* v T316, *cimer*, *ta mala hiša*, *štibeljc* in *spalnica* v T317, *štibeljc* in *čumnata* v T318, *hišica* v T322, *kamrica* v T326, *spalnica* v T345, *kamra* v T347, *štibeljc* v T349, *kamra* 'shramba za orodje, tudi spalnica' v T357, *štubič* v T362, *kamra* in *štubelj* v T363, *prednji* in *zadnji štubelj* v T366, *kamura* v T370, *prednja hiša* v T371, *prednja* in *zadnja hiša* v T372 in T374, *spalnica* v T378, *ni poimenovanja* v T388 (»ni posebej spalnice«), *hiža* v T392 ter *štibelj* 'manjša spalnica' v T415.

Kot opis je kartirano pojasnilo v *hiži*, *kje se spi* v T414.

Kot nerelevanten je kartiran odgovor *prva hiža* 'boljša hiša' (»ni pravi pomen spalnice«) v T375.

4. Uporabljena dodatna literatura

Furlan 2009; Rajh 2010; Pronk-Tiethof 2013

5. Primerjaj

SLA: V131A.01 *dnevna soba (hiša)* (2/24), V131b.01 *soba*, v katero je vhod iz *dnevne sobe (hiše)* (2/25); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 369; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Spalnica, nar. kamra, je najpogosteje manjši podolgovat prostor ob hiši, izbi (podrobneje v komentarju k vprašanju V131b.01). Prostor je lahko spalnica za starše, stare starše, odraščajoča dekleta (zaselek Gmajna v Oplotnici), tam negujejo bolnike ali opravljajo nekatera rokodelska opravila. Spalnico staršev (kamro) je tradicionalna kmečka hiša dobila v začetku 17. stoletja, ko so začeli graditi gradbeno razvitejše hiše s črnimi kuhinjami in več belimi prostori, kar je sprožilo sicer počasno gradbeno preurejanje tlorisno preprostejših stavb (vhodno oziroma povezovalno vežo so pre-

zidali v manjšo vežo in črno kuhinjo, npr. na Gorenjskem) in dograjevanje dodatnih prostorov (kamra, štibeljce, velbič, špajza). V 19. stoletju se je takšen tlorisni vzorec že povsem uveljavil tudi pri načrtovanju novih hiš, ki so jih poleg večinskih kmetov gradile tudi druge poklicne skupine, zlasti trški in mestni obrtniki. Danes so izvorno zasnovane hiše s kamrami in drugimi tradicionalno razporejenimi prostori že redke. Ohranjajo se le še pri starejših in večinoma po sodobnih standardih prenovljenih stavbah ter v muzejsko urejenih kmečkih hišah (muzej na prostem v Rogatcu, Prešernova hiša v Vrbi).

Prim.: Cevc 1990; SEL 2004

7. Skica

